

Een ontwerp van profiel voor de centra voor leerlingenbegeleiding

Frank Vandenbroucke

Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming

I. Algemeen: Centra voor Leerlingenbegeleiding

- I.1 De centra voor leerlingenbegeleiding gesitueerd
- I.2 Het huidige aanbod in grote lijnen
- I.3 Een gemiddeld CLB in cijfers

II. Doelstellingen voor de centra voor leerlingenbegeleiding

- II.1 De Vlaamse Regering en de Vlaams minister van onderwijs
- II.2 Hoe willen we deze doelstellingen bereiken?

III. De kernopdrachten van een CLB

- III.1 Algemeen
- III.2 Leren en studeren
- III.3 Schoolloopbaan
- III.4 Psychosociaal functioneren
- III.5 Preventieve gezondheidszorg
- III.6 Schoolondersteuning

I. Algemeen: de centra voor leerlingenbegeleiding

I.1. De centra voor leerlingenbegeleiding gesitueerd

Een **centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB)** is een dienst waarop leerlingen, ouders, leerkrachten en schooldirecties van het basis- en secundair onderwijs een beroep kunnen doen voor informatie, hulp en begeleiding. Het decreet op de centra voor leerlingenbegeleiding werd op 1 december in 1998 door het Vlaams Parlement gestemd¹.

In een CLB werken onder andere artsen, maatschappelijk werkers, pedagogen, psychologen, psychologisch assistenten en verpleegkundigen. In een aantal CLB's zijn er ook interculturele medewerkers, logopedisten, leerkrachten, ervaringsdeskundigen,... actief. Die verschillende vakmensen werken samen in een **multidisciplinair team** om het welbevinden van leerlingen te bevorderen doorheen hun schoolloopbaan. Elk **teamlid** heeft een aantal specifieke opdrachten maar werkt steeds samen met de andere teamleden. Zo zullen bijvoorbeeld de artsen en verpleegkundigen voornamelijk instaan voor de medische onderzoeken en zullen de psychologen, pedagogen en maatschappelijk werkers samen met de school bepaalde leerlingen begeleiden. Wanneer de arts tijdens een medisch onderzoek in het gesprek met het kind vaststelt dat het kind bijvoorbeeld erg gepest wordt, zal hij/zij dit bespreken in het multidisciplinaire team.²

Een CLB kan leerlingen op **vier domeinen** begeleiden:

- het leren en studeren;
- de schoolloopbaan;
- de preventieve gezondheidszorg;
- de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Naast deze begeleidingsdomeinen is de *schoolondersteuning* een vijfde belangrijk domein waarop de CLB's zich richten.

De begeleiding waarvoor een CLB instaat, vertoont een aantal typische kenmerken:

- de **leerling** staat **centraal**;

¹ DCLB Belgisch Staatsblad 10/04/1999

² Het spreekt voor zich dat naast de opdrachten die uitgevoerd worden in een rechtstreekse relatie tot de cliënt, elk CLB ook tal van andere substantiële opdrachten heeft zoals informatiebeheer, interne kwaliteitszorg, administratie....

- de begeleiding is **multidisciplinair**;
- de **geheimhouding** van gegevens wordt gegarandeerd;
- de werking van het CLB is **vraaggestuurd**: een CLB gaat in op vragen van ouders en leerlingen en ondersteunt scholen in aanpak van problemen met leerlingen.
- Het CLB werkt subsidiair
- het centrum begeleidt prioritair en intensief leerlingen die **in hun ontwikkeling en leerproces bedreigd worden**. Er is bijzondere aandacht voor leerlingen die door hun sociale achtergrond en leefsituatie leerbedreigd zijn.
- er is **bijzondere aandacht** voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs, het kleuteronderwijs en de aanvangsjaren van de lagere school, het technisch, kunst-, beroepssecundair onderwijs, het deeltijds beroepsonderwijs en de erkende vormingen, het eerste leerjaar B, het beroepsvoorbereidend jaar;
- de dienstverlening is **gratis**.

1.2. Het huidige aanbod in grote lijnen

Wanneer iemand met zijn vraag bij het CLB komt zal de medewerker kort naar de vraag luisteren (**onthaal**). De medewerker of het teamlid zal dan beoordelen of deze vraag door het CLB kan opgenomen worden.

Wanneer de medewerker oordeelt dat het inderdaad een vraag is voor het CLB, zal dit meestal leiden tot een eerste **gesprek van één a twee uren**. In dit eerste gesprek zal een medewerker van het CLB de precieze boodschap achter de vraag beluisteren (**vraagverheldering**). Deze gesprekken vinden plaats zowel op school als in het centrum.

Enkele voorbeelden:

- *komt de vraag van een ouder die hulp zoekt bij opvoedingsproblemen?*
- *zijn er problemen bij het leren lezen of schrijven?*
- *gaat het over zelfvertrouwen, pesten, veel ruzie maken, faalangst, emotionele vragen, kansarme gezinnen, ...?*

In een aantal gevallen kan de CLB-medewerker in dat eerste gesprek al de nodige **informatie en het nodige advies geven** aan de leerling, ouder of schoolteam en is één gesprek voldoende om de vragen te beantwoorden. Dan is een volgend gesprek niet meer nodig.

Andere vragen vereisen wel een verdere opvolging. Dit kan bijvoorbeeld de vorm aannemen van:

- **Een onderzoek** Dit gebeurt als de oplossing van een probleem verder onderzoek vereist. Daarbij kan het gaan over psychologische, medische of sociale onderzoeken. Een onderzoek leidt tot een **diagnose** of een **hypothese van diagnose**.
- Een **doorverwijzing**. In dat geval wordt de verdere begeleiding, behandeling of diagnostiek aan een hulpverlener van een andere dienst aangeraden of toevertrouwd en verder opgevolgd vanuit het CLB.
- Een kortdurende **begeleiding**. Daarbij wordt gewerkt aan het zoeken naar oplossingen. Soms heeft een teamlid (bv. de psycholoog of de maatschappelijk werker) enkele gesprekken met de leerling. In andere gevallen spreekt hij met de ouders. Ook spreekt hij met de ouders én de leerling samen indien dat gewenst is en positief kan bijdragen tot een oplossing. Soms is het nodig om te bemiddelen tussen de verschillende partijen om een probleem op te lossen of hanteerbaar te maken. Dan zal het teamlid de verschillende partijen met elkaar in contact brengen om tot een oplossing te komen.
- Het CLB-team ondersteunt de school in de aanpak van leerlingen die problemen hebben binnen één van de 4 domeinen.

Het CLB staat ook in voor het **medisch onderzoeken** van leerlingen. In sommige leerjaren is de deelname aan een dergelijk medisch onderzoek verplicht. Daarnaast neemt een CLB beschermingsmaatregelen bij bepaalde besmettelijke aandoeningen en inentingen aanbieden of hiervoor doorverwijzen (vaccinaties).

- Een CLB houdt actuele **informatie** bij over onderwijs, scholen, internaten, overgang naar de arbeidsmarkt, ontwikkeling van kinderen, revalidatiecentra, centra voor de behandeling van leerproblemen, verschillende behandelings- en trainingsmogelijkheden, studiemogelijkheden, enz. en stelt ze ter beschikking
- Het CLB houdt ook per leerling een **leerlingdossier** bij gedurende de volledige schoolloopbaan.
- Een teamlid neemt op school deel aan **klassenraden** en aan verschillende andere **overlegmomenten op school**
- Een CLB werkt met andere welzijns- en gezondheidsvoorzieningen samen in een **netwerk** (bijvoorbeeld in het kader van Integrale jeugdhulp³, kinderpsychiatrie, revalidatiecentra, centra voor ontwikkelingsstoornissen, artsen, ...).

³ <http://www.jeugdhulp.vlaanderen.be/>

1.3. Een gemiddeld CLB in cijfers

Hieronder geven we kort een aantal kwantitatieve kenmerken weer van de CLB-sector. We doen dit onder andere door een ‘gemiddeld’ CLB te beschrijven. Dit laat toe om de voorstellen die later aan bod komen, in een juist perspectief te situeren.

In Vlaanderen zijn er **73 centra** voor leerlingenbegeleiding:

- 5 centra die behoren tot het officieel gesubsidieerd centrumnet
- 24 centra die behoren tot het Gemeenschapsonderwijs
- 44 centra die behoren tot het vrij gesubsidieerd centrumnet

Het grootste centrum begeleidt 62.279 leerlingen verspreid over 183 scholen en heeft 126,5 personeelsleden (voltijdse equivalenten). Het kleinste centrum begeleidt 5.502 leerlingen verspreid over 21 scholen en heeft 15 personeelsleden (voltijdse equivalenten).

Gemiddeld begeleidt een CLB 49 scholen (15.300 leerlingen) waarvan 31 basisscholen met 8.530 leerlingen, 14 secundaire scholen met 6.130 leerlingen en 4 scholen voor buitengewoon onderwijs met 640 leerlingen.

De berekening van het aantal personeelsleden van een CLB is gebaseerd op ‘gewogen’ leerlingen. Iedere leerling wordt naargelang het onderwijsniveau en het studiegebied vermenigvuldigd met een bepaalde coëfficiënt. Zo kan een CLB in verhouding meer personeelsleden inzetten voor het buitengewoon onderwijs of voor het beroepsonderwijs. De coëfficiënten zijn:

- coëfficiënt 7 voor leerlingen van het buitengewoon onderwijs⁴, van het geïntegreerd onderwijs, van het deeltijds secundair beroepsonderwijs en de deelnemers aan de erkende vormingen,
- coëfficiënt 4 voor de leerlingen van het eerste leerjaar B en van het beroepsvoorbereidend leerjaar, van de tweede en derde graad van het beroepsonderwijs en de anderstalige nieuwkomers in het basis- en het secundair onderwijs,
- coëfficiënt 2 voor de leerlingen van het kleuteronderwijs en van het lager onderwijs,
- coëfficiënt 1,5 voor de leerlingen van de eerste graad van het secundair onderwijs, met uitzondering van het eerste leerjaar B en het beroepsvoorbereidend leerjaar en de leerlingen van het kunst- en technisch secundair onderwijs,
- coëfficiënt 1 voor de overige leerlingen van het secundair onderwijs.

⁴ Vertaald naar de concepten rond leerzorg betekent dit coëfficiënt 7 voor de leerlingen van Leerzorgniveau III en IV

De personeelsformatie van een **gemiddeld CLB** telt iets minder dan 35 voltijdse equivalenten en bestaat uit één directeur; 2,8 artsen; 12,9 psycho-pedagogische consulenten en werkers; 7,4 maatschappelijke werkers; 6,7 paramedische werkers en 4,9 administratieve personeelsleden⁵.

Als we de personeelsbezetting van het CLB bekijken per onderwijsniveau (zonder directie en administratief personeel), krijgen we het volgende resultaat:

- voor de begeleiding van 31 scholen en 8.530 leerlingen uit het gewoon basisonderwijs beschikt een CLB over 14,9 personeelsleden;
- voor de begeleiding van 14 scholen en 6.130 leerlingen uit het gewoon secundair onderwijs beschikt een CLB over 11 personeelsleden;
- voor de begeleiding van 4 scholen en 640 leerlingen uit het buitengewoon onderwijs beschikt een CLB over 3,8 personeelsleden.

II. Doelstellingen voor de centra voor leerlingenbegeleiding

II. 1. De Vlaamse regering en de Vlaams minister van onderwijs

Op 15 en 20 januari 2004 vonden in de commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement hoorzittingen plaats over de rol en de werking van de centra voor leerlingenbegeleiding. De resultaten van deze hoorzittingen vormden de basis van de doelstellingen die de Vlaamse regering in 2004 voor de CLB's formuleerde⁶.

In het regeerakkoord 2004 van de Vlaamse regering 'Vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen' is een passage opgenomen waarin men een globale doelstelling voor de CLB's formuleert.

Deze doelstelling luidt:

“De school is bevoegd voor de eerstelijnszorg in de leerlingenbegeleiding, het Centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) voor de tweedelijnszorg. Tussen beide komt een betere afstemming tot stand, waarbij de regiefunctie de school toekomt zonder de onafhankelijkheid van de centra voor leerlingenbegeleiding aan te tasten. Voor de werking van de CLB's moet er wel rekening mee gehouden worden dat ze ook opereren in een breder netwerk van voorzieningen, dat verschilt naargelang van de locatie. Leerlingen moeten in dit kader georiënteerd worden op basis van hun talenten in plaats van wat ze niet kunnen.”

In de beleidsnota voor Onderwijs 2004-2009, is een passage opgenomen over de CLB's onder de titel 'Een duidelijkere rol voor de centra voor leerlingenbegeleiding'. Hierin worden de CLB's benoemd als belangrijke partner in het zorgcontinuüm.

Een deel van de passage over de CLB's luidt als volgt:

“ We willen verder investeren in de profilering van en de communicatie over de CLB's om te voorkomen dat scholen, leerlingen, ouders en externen onrealistische verwachtingen koesteren.”

⁶ Vlaams Parlement, Stuk 2127 (2003-2004) – nr.1. Hoorzitting over de werking van de CLB-sector.

11.2. Hoe willen we deze doelstellingen bereiken?

CLB-profiel

Het aanbod van de centra bestaat uit drie stukken: het verplicht, het verzekerd en het vraaggestuurd aanbod. Het verplicht aanbod omvat momenteel de verplichte begeleidingen inzake leerplicht en een aantal medische onderzoeken⁷. Het verzekerd aanbod bevat door de regering te bepalen diensten die het centrum verplicht aan de school aanbiedt, maar die de school al dan niet kan aanvaarden. Het vraaggestuurde aanbod is het CLB-aanbod dat tussen school en CLB wordt afgesproken en past binnen de strategische doelstellingen van het decreet op de CLB's. Deze driedeling wensen we te behouden.

De afspraken met betrekking tot het verplicht, verzekerd en vraaggestuurd aanbod worden opgenomen in een beleidscontract⁸, aangevuld met bijzondere bepalingen of een afsprakennota. School en CLB stellen dit beleidscontract en de bijhorende bepalingen samen op. Het beleidscontract beschrijft het algemene kader waarin school en CLB samenwerken. Dit contract wordt elke drie jaar opnieuw onderhandeld. De bijzondere bepalingen of afsprakennota bevat de concrete afspraken die school en CLB maken over de samenwerking tijdens het schooljaar. De afspraken handelen over de concrete afspraken met betrekking tot het verplicht, het verzekerd en het vraaggestuurd aanbod. Dit document wordt elk schooljaar opgesteld.

De afsprakennota is een zinvol instrument in de lokale afstemming van vraag en aanbod en houdt rekening met de lokale context van het hulpverleningsaanbod. We wensen deze werkwijze te behouden maar willen ook bijsturen.

In functie van de doelstelling van de Vlaamse regering om tot een betere afstemming te komen tussen school en CLB, met respect voor de lokale context, willen we het aandeel van het verzekerd aanbod in de afspraken tussen school en CLB voor alle centra vergroten.

Om te komen tot een werkbaar beschrijving van het verzekerd aanbod willen we een grondige discussie op gang brengen over het profiel waaraan elk CLB minimaal dient te beantwoorden. Zo'n profiel beschrijft in duidelijke termen wat een CLB wel en niet aanbiedt, wat een school mag

⁷ In het kader van Leerzorg willen we van de inschaling op leerzorgniveau II, III en IV tot het verplicht aanbod maken.

⁸ De term 'beleidsplan' wordt gebruikt wanneer school en CLB tot dezelfde inrichtende macht behoren. Omwille van de leesbaarheid wordt hier steeds enkel de term beleidscontract gehanteerd.

verwachten, wat de ‘doorlooptijd’ is van het hulpaanbod, welke diagnoses er gesteld worden en welke niet, hoelang een begeleiding duurt, ...

De diensten die alle centra op basis van het CLB-profiel zullen leveren, willen we dus beter vastleggen. Dit moet leiden tot een goed evenwicht tussen een duidelijk herkenbaar ‘verzekerd’ aanbod enerzijds en het vraaggestuurd aanbod waarin de lokale vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd anderzijds.

Bij de beschrijving van het profiel in het volgende hoofdstuk hielden we rekening met de inspanningen die de CLB’s leverden in het kader van de brede hervorming van de Integrale Jeugdhulp. Samen met 6 andere sectoren werd een deel van het aanbod van de CLB omschreven in typemodules en modules⁹.

Ook de oorspronkelijke tekst van het CLB-profiel die in 2002 door een tijdelijke decretale stuurgroep werd samengesteld werd gebruikt als basis voor het voorliggende profiel¹⁰. Tenslotte dienden de documenten die in 2006 ter discussie aan de commissie leerlingenbegeleiding van de Vlaamse Onderwijsraad door de Internettensamenwerkingscel (ISC) werden voorgelegd, als basis voor deze tekst. De ISC is een netoverstijgende permanente werkgroep die de CLB-sector vertegenwoordigt en die in samenwerking met de centra een belangrijke inbreng heeft gehad in het totstandkomen van voorliggend profiel.

Eén sector, één taal

Naast het beter bepalen van wat de CLB’s doen in relatie tot de school en in functie van ouders en leerlingen, lijkt het van belang dat belangrijke begrippen met betrekking tot de leerlingenbegeleiding door de gehele CLB-sector op een uniforme wijze worden gehanteerd. Gebruiken alle CLB-teams de term ‘dyslexie’ of spreken ze liever over een taalstoornis? En verstaan ze er allemaal hetzelfde onder? Deze tekst wil een aantal belangrijke begrippen naar voor schuiven, zonder evenwel daarbij de begrippen technisch uit te werken. De technische uitwerking en de formulering van standaarden zal verder worden opgenomen in het profiel. In de uitrol van de inspanningen rond Leerzorg wordt hieraan ook ruim aandacht geschonken.¹¹

⁹ http://www.ond.vlaanderen.be/clb/thema/organisatie_clb/ijh.htm

¹⁰ http://www.ond.vlaanderen.be/clb/documenten/thema/organisatie_clb/profiel.pdf

¹¹ <http://www.ond.vlaanderen.be/gok/leerzorg/>

De voorgestelde begrippen grijpen in grote mate terug naar de nomenclatuur¹² zoals men ze in het kader van het netoverschrijdende informaticaproject (NICO) voor de CLB-sector uitwerkte. Door de nomenclatuur voorwerp te maken van het CLB-profiel zal er meer éénduidigheid ontstaan en kan de communicatie tussen CLB-teams efficiënter verlopen. Door de begrippen vast te leggen evenals de acties die de CLB's ondernemen stellen we de CLB-sector in staat op een efficiënte manier de tweedelijnszorg in te vullen. Een heel aantal begrippen binnen het domein van de preventieve gezondheidszorg werden al eerder vastgelegd en in de regelgeving verankerd.

Besluit van de Vlaamse regering

Het is de bedoeling dat deze tekst tot een besluit van de Vlaamse Regering leidt waarin het profiel wordt verankerd. Artikel 25 § 2 in hoofdstuk III van DCLB (1/12/1998)¹³, waarin de Vlaamse Regering de mogelijkheid heeft om bijkomende operationele doelstellingen te bepalen, vormt de decretale basis. Een besluit van de Vlaamse Regering zal ertoe leiden dat het profiel van de CLB's minder kan fluctueren en dat er een eenduidige communicatie kan ontstaan tussen de centra onderling en in relatie tot de overheid, de scholen en andere sectoren.

III. De kernopdrachten van een CLB

III.1. Algemeen

Om het complexe aanbod van het CLB op een accurate manier te beschrijven, is het soms nodig vaktechnische termen te gebruiken. Deze werden echter tot een minimum herleid.

Zoals eerder gesteld werkt het CLB-team op de **4 begeleidingsdomeinen** en op het vlak van de 'schoolondersteuning'.

- Leren en studeren (leerzorg)
- Schoolloopbaan
- Psychosociaal functioneren
- Preventieve gezondheidszorg

¹² Hebben hieraan meegewerkt in 2002: Koen Pelleriaux (VUB, in 2002), Verschelden Griet (UG), Verschueren Karine (KUL), Jef Verhoeven (idem), Verrydt Jozef (HIK), Karel Hoppenbrouwers (interuniversitaire opleiding jeugdgezondheidszorg), Joost Bollens en Idez Nicaise (Hoger Instituut voor de arbeid)

¹³ Hoofdstuk III van DCLB (1/12/1998)

Art. 25. § 1. De regering bepaalt de operationele doelstellingen die aansluiten bij de strategische doelstellingen, bedoeld in de artikelen 18 en 19; § 2. De regering kan operationele doelstellingen bepalen die aansluiten bij de andere strategische doelstellingen, bedoeld in dit hoofdstuk. Ze bepaalt of het centrum deze doelstellingen moet opnemen binnen een verzekerd aanbod.

- *Schoolondersteuning*

Vooraleer het aanbod binnen elk domein te beschrijven, willen we hier eerst een aantal algemene kenmerken van het aanbod weergeven zodat die niet telkens herhaald hoeven te worden.

Ten eerste kunnen binnen alle domeinen kunnen ouders en leerlingen van het werkingsgebied terecht voor een gepast onthaal, een verheldering van hun vraag en het geven van informatie en advies. Hiervoor worden volgende definities voorgesteld:

Onthaal

In een eerste contact met de leerling (of ouders) wordt het aanmeldingssignaal beluisterd en wordt een eerste beeld gevormd van de vraag.

Vraagverheldering

Samen met de leerling (of ouders) en eventueel schoolteam worden de problemen geïnventariseerd, systematisch in kaart gebracht en ontrafeld. Oplossingsalternatieven worden verkend en getoetst aan een mogelijk aanbod. Daarbij is een antwoord geformuleerd op wie de vraag stelt, wat de vraag precies inhoudt, op wie de vraag betrekking heeft en wat de leerling wil bereiken.

Informatie en advies

De leerling beschikt over meer kennis en daarmee over een stevige basis voor zijn inzichten, keuzes en gedragalternatieven. De leerling wordt geïnformeerd en geadviseerd over keuzemogelijkheden, gedragalternatieven en er wordt eventueel bepaalde hulp aangeraden.

Afhankelijk van het resultaat van het onthaal en de vraagverheldering is er een *vervolgaanbod*. Dit kan de vorm aannemen van het stellen van een diagnose (of hypothese van diagnose) of van een kortdurende begeleiding. Volgende definities worden hierbij gehanteerd:

Diagnose¹⁴¹⁵

Het op systematische wijze opbouwen van een objectieverbaar en gedetailleerd beeld van de problematiek van de leerling, gebruikmakend van specifieke methoden. Bij de keuze van methoden heeft het CLB-team oog voor handelingsgerichte en classificerende diagnostiek.¹⁶ De vraag wordt

¹⁴ Het medisch, psycho-pedagogisch en sociaal onderzoek en de daaruit voortvloeiende diagnoses (of hypothese van diagnoses) zal steeds gebeuren door de daartoe opgeleide en bekwaam geachte personeelsleden en volgens de deontologische code.

¹⁵ In het VLOR-advies Leerzorg van 15/2/2007 en in de ontwerpconceptnota Leerzorg van 17/11/2006 worden de CLB's aangeduid als centrale beheerder in diagnostiek, indicatiestelling en toewijzing. Hierover bestaat bij alle geldingen van de VLOR een consensus.

¹⁶ Zie ook proefproject CLB-begeleidingstraject voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De evaluevaluatie werd in januari 2007 afgerond. [Op](#) korte termijn zal hierover gecommuniceerd worden.

geëxploreerd in al zijn facetten en in een ruimere context geplaatst. Op basis daarvan worden oplossingsalternatieven geformuleerd.

Kortdurende begeleiding (zowel leerling als ouders)

Door middel van gesprekken, training, bemiddeling en coaching heeft de leerling of ouder een beter inzicht in de eigen situatie, een terugval is voorkomen, een problematische situatie of toestand is draaglijk gemaakt, er is praktische ondersteuning geboden, de draagkracht is vergroot, de autonomie en zelfstandigheid zijn toegenomen.

Ons baserend op de keuzes die gemaakt worden binnen de Integrale Jeugdhulp om het zorgaanbod te omschrijven in termen van **duur** en intensiteit, geven we hier weer hoelang de interventies duren¹⁷ en hoelang de totale doorlooptijd maximum mag zijn.

De totale **doorlooptijd** van de begeleiding door een CLB, te beginnen vanaf het onthaal, varieert. Dat wil zeggen dat wanneer er een vraag gericht wordt aan het CLB, het team deze vraag binnen de maximale doorlooptijd afhandelt. In een heel aantal gevallen zal er een kortere doorlooptijd gerealiseerd worden. Het is niet de bedoeling om beperkingen in te bouwen voor wat betreft het aantal opeenvolgende interventies. De doorlooptijd is van belang om bij elk van de interventies een beginpunt en een eindpunt te definiëren. Zo kan er in functie van *duidelijke doelstellingen* worden gewerkt en wordt er binnen het bereik van de interventie geëvalueerd of de doelstellingen worden bereikt. De resultaten van de evaluatie kunnen leiden tot een nieuwe interventie binnen het vervolgaanbod. Op het einde van elk schooljaar kennen alle interventies een eindpunt. In functie van een nieuwe probleemstelling kan in een volgend schooljaar een ouder, leerling of school opnieuw een beroep doen op het aanbod.

Bij de begeleiding van leerplichtproblemen (een verplichte opdracht) speelt het CLB korter op de bal. Ook voor de opvang tijdens noodsituaties en crisismomenten zal het team sneller reageren. Hierover maken het centrum en de school duidelijke afspraken.

Duur van de interventies

Onthaal en vraagverheldering	30 minuten tot maximum 2 uur
Informatie en advies	30 minuten tot maximum 2 uur

¹⁷ De voorbereidingstijd en de verwerkingstijd zitten hierin niet mee vervat.

Diagnose	60 minuten tot maximum 8 uur
Kortdurende begeleiding	tussen 2 en 8 sessies van 1 uur

Maximale doorlooptijd

Onthaal en vraagverheldering	10 werkdagen
Informatie en advies	10 werkdagen
Diagnose of hypothese van diagnose	40 werkdagen
Diagnose met (door)verwijzing of gemotiveerd verslag	60 werkdagen
Kortdurende begeleiding	80 werkdagen

III. 2. LEREN EN STUDEREN

Begrippen

Onder dit domein vallen problemen met de **cognitieve functieontwikkeling**. Het kan daarbij gaan over problemen op het vlak van:

- *Geheugen*
- *Intelligentie- en informatieverwerking*
 - *Ernstige mentale handicap*
 - *Matig mentale handicap*
 - *Licht mentale handicap*
 - *Zwakke begaafdheid*
 - *Normale begaafdheid*
 - *Hoge begaafdheid*
- *Spraak- & taalontwikkeling in het algemeen*
- *Motorische vaardigheden in het algemeen*
- *Aandacht (Algemeen, ADD, ADHD)¹⁸*
- *Werkhouding (taakgedrag, motivatie)*

¹⁸ ADD =attention deficit disorder, ADHD = Attention Deficit/Hyperactivity Disorder

Ook problemen op het vlak van **leervorderingen** vallen onder dit domein. Het kan daarbij gaan over problemen op het vlak van:

- *Rekenen (algemeen, dyscalculie)*
- *Lezen en spellen (algemeen, dysorthografie, dyslexie)*
- *Technisch schrijven*
- *Leervoorwaarden*

Aanbod

Het CLB stelt op basis van onderzoek een **diagnose** met betrekking tot problemen in de cognitieve functieontwikkeling en/of leervorderingen (uitgezonderd ADD en ADHD). Het team houdt hierbij rekening met internationale en Vlaamse standaarden. Dat wil zeggen dat het CLB-team tot een definitieve uitspraak komt of een leerling bijvoorbeeld ‘dyslexie’ heeft.

Er wordt een **hypothese voor diagnose** gesteld voor ADD en ADHD. Dit wil zeggen dat het CLB-team op basis van onderzoek kan formuleren dat ze vermoeden dat de leerling ADHD heeft maar dat de definitieve diagnose niet gesteld wordt. Hiervoor verwijst het CLB-team door naar een gespecialiseerde arts of gespecialiseerd centrum.

Enkel voor problemen met betrekking tot **aandacht en werkhouding** kan het CLB een **begeleiding van korte duur** opzetten (individueel of in groep), aanvullend op de inspanningen op de school in het kader van ‘leren leren’. Het CLB-team zal een leerling dus niet begeleiden voor bijvoorbeeld ‘dyscalculie’. Het team kan de school wel ondersteunen in de aanpak van een leerling die een leerstoornis heeft.

Het CLB staat in voor een **gemotiveerd verslag** in functie van aanpassing van de leeromgeving in het gewoon onderwijs en biedt hierbij ondersteuning aan de school. Het CLB zal de school ondersteunen bij de opmaak van een plan van aanpak, zowel voor leerlingen met algemene problemen inzake het leren als specifieke leerstoornissen. In het leezorgkader wordt met het gemotiveerd verslag de overstap naar leezorgniveau II zichtbaar.

Het CLB staat in voor het **attest** en de opmaak van het **protocol** in functie van onderwijs op maat (bv. buitengewoon onderwijs of leezorgniveau III of IV).

In het kader van Leerzorg zal verder werk worden gemaakt van het op puntstellen van de criteria van het gemotiveerd verslag en het vastleggen van de standaarden die gebruikt zullen worden om te oordelen over het al of niet aanbieden van onderwijs op maat¹⁹.

Indien nodig maakt het CLB een dossier op voor het Vlaams Agentschap van Personen met een Handicap en/of voor verhoogde kinderbijslag.²⁰

Het CLB-team verwijst door wanneer er een externe begeleiding moet starten (vb. revalidatie, logopedie, ...). Ook bij erg complexe problemen verwijst het CLB door naar andere vormen van hulpverlening voor aangepaste hulp. Het CLB zal alle onderzoeksgegevens aanleveren voor een kwalitatieve doorverwijzing (resultaten van het begaafdheidsonderzoek inbegrepen). Dit wil niet zeggen dat het CLB-team systematisch op vraag van externen bepaalde opdrachten uitvoert.

Het CLB volgt de leerling die werd doorverwezen verder op via de vaste overlegmomenten op school (bv. klassenraden, cel leerlingenbegeleiding).

III.3. SCHOOLLOOPBAAN

Met betrekking tot het domein schoolloopbaan zijn er twee luiken: de **leerplicht** en de **keuzebegeleiding**.

A. Leerplicht²¹.

Het handelt hierbij over:

- problematische afwezigheden
- problematische schoolwisselingen
- drop-out

Aanbod²²

De school betreft het CLB ten laatste bij de begeleiding wanneer de leerling **meer dan 10 halve lesdagen problematisch afwezig** is in het voltijds onderwijs en meer dan 8 halve lesdagen in het deeltijds onderwijs. Het CLB maakt dan samen met de school een **analyse van de afwezigheden**. Indien de leerling en/of de ouders niet willen meewerken, meldt het CLB dit **als zorgwekkend dossier**

¹⁹ <http://www.ond.vlaanderen.be/gok/leerzorg/>

²⁰ Vanuit het Vlaams Agentschap voor personen met een handicap is er een vergoeding voor die CLB's die deze dossiers opmaken.

²¹ Zie spijbelactieplan: <http://www.ministerfrankvandenbroucke.be/nota's>: Een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim

²² Het handelt hier over een onderdeel van het verplicht aanbod. Hoewel het inde eerste plaats de bedoeling is het verzekerd aanbod beter te definiëren, opteren we ervoor dit stuk van het verplicht aanbod toch op te nemen omdat dit een wezenlijk onderdeel vormt van het profiel van de centra.

bij het ministerie van onderwijs en vorming, die het dossier kan doorsturen naar bevoegde instanties zoals het parket.

Scholen moeten kunnen rekenen op het CLB om de afwezigheden van kleuters mee op te volgen. CLB's hebben ook een belangrijke draaischijffunctie tussen onderwijs en het bredere welzijns- en gezondheidsveld.²³

Afhankelijk van de aard van de achterliggende problemen zet men verdere stappen (onderzoek en diagnose, begeleiding en doorverwijzing).

Indien aangewezen, zet het CLB een **begeleiding van korte duur** voor de leerling op, maar enkel aanvullend bij de inspanningen die de school reeds levert en/of die geleverd worden door derden (vb. time-out).

Indien nodig zet het CLB een kortdurende begeleiding op in functie van opvoedingsondersteuning. Het CLB staat in voor de verdere opvolging van deze leerlingen via de vaste overlegmomenten op de school.

De CLB-arts neemt contact op met de huisarts in geval van betwistbare ziekteattesten.

Bij ernstige problemen zal het CLB **doorverwijzen** naar de gepaste hulpverlening (vb. time-out, bijzondere jeugdzorg). Het CLB zal daarbij alle relevante gegevens uit het leerlingendossier overmaken conform de regels inzake beroepsgeheim.

B. Keuzebegeleiding

Begrippen

- Kiezen (algemeen, keuzevaardigheden)
- Onderwijsniveau
- Onderwijsvorm
- Studierichting

Concreet gaat het hier om de gewone keuzemomenten (vb. overgang van het lager onderwijs naar het secundair onderwijs, van het secundair naar het hoger onderwijs, ...), complexe studiekeuzeproblemen, laterale overstappen, inschrijvingen met toelatingsklassenraad, instap in het kleuteronderwijs, afwijkende instapmomenten, instap voor anderstalige nieuwkomers, instap in deeltijds onderwijs/erkende vorming / leertijd, het thuisonderwijs, tijdelijk onderwijs aan huis, ziekenhuisscholen, gemeenschapsinstellingen.

²³ Zie nota kleuterparticipatie: <http://www.ministerfrankvandenbroucke.be/nota's> Maatregelen ter stimulering van de participatie aan het kleuteronderwijs

Zie ook domein 'leren en studeren' voor de overstap naar het buitengewoon onderwijs, het geïntegreerd onderwijs, inclusief onderwijs.

Aanbod

De klemtoon van het aanbod ligt op het geven van informatie en advies aan individuele leerlingen en aan groepen leerlingen. Het werken aan de keuzevaardigheden in algemene zin is een opdracht van de school.

Het CLB-team organiseert in samenwerking met de school **informatiesessies** over het onderwijsaanbod en participeert actief in de uitvoering ervan. Dit gebeurt voor alle leerlingen van:

- het zesde leerjaar basisonderwijs,
- het 2de jaar van de eerste graad secundair onderwijs en
- het 6de jaar secundair onderwijs in functie van het vervolgaanbod en de arbeidsmarkt

Het CLB-team geeft **individueel informatie en advies** met betrekking tot complexe studiekeuzes en werkt hierbij op vraag van ouders, leerlingen en school. Tijdens de periode van heroriënteringen in het secundair onderwijs is het CLB-team in staat snel (binnen enkele werkdagen) op de vraag van school, ouders en leerling te reageren.

Het CLB-team participeert samen met de VDAB aan een case-overleg dat georganiseerd wordt door de instelling voor deeltijds onderwijs in het begin van het schooljaar..Het case-overleg vertrekt van het gebruik door de scholen van gevalideerde instrumenten (ondermeer inzake afstand tot de arbeidsmarkt). Tijdens dit overleg brengen beide organisaties, CLB en VDAB, hun expertise in. Het CLB team adviseert over de geschiktheid van de leerling voor het deeltijds onderwijs en de gekozen studierichting. Het CLB-team zal aangeven, bijvoorbeeld wanneer de leerling in een bijzonder moeilijke thuissituatie zit, welk soort ondersteuning het team zal bieden.

Het CLB-team zal op vraag van de school, leerling en ouders individueel advies geven en eventueel een kortdurende begeleiding opstarten.

Het CLB beschikt ook over actuele informatie over studietoelagen en schooltoelagen en geeft hierover informatie en advies op vraag van de school, de ouders en de leerling.

Het CLB levert de **attesten af die nodig zijn** bij een vervroegde en verlate instap in het basisonderwijs en bij sommige specifieke overgangen.

Het CLB kan ook zelf een begeleiding van korte duur opzetten bij studiekeuze problemen en biedt de school ondersteuning met betrekking tot algemene methodieken voor begeleiding van leerlingen op het vlak van studiekeuze.

III.4. PSYCHOSOCIAAL FUNCTIONEREN

Begrippen

In dit domein vatten we alle problemen op het vlak van **socio-emotionele ontwikkeling**

- **Emotionele verwerking** (algemeen, depressie, zelfdoding),
- **Normoverschrijdend gedrag** (algemeen, ernstige gedragsproblemen, misdrijf omschreven feiten),
- **Sociale vaardigheden** (algemeen, subassertief gedrag, agressief gedrag),
- **Communicatie en contact** (algemeen, autismespectrumstoornis).

Het CLB kan ook problemen in de **sociale context** opnemen. Het gaat hierbij steeds om problemen in de **primaire opvoedingsomgeving** (algemeen, problematische opvoedingssituaties, mishandeling).

Aanbod

Het CLB stelt een **hypothese voor diagnose**, (diagnose voor ernstige gedragsproblemen of agressief gedrag, cfr infra) en biedt ondersteuning bij de opmaak van een plan van aanpak binnen de school. Dat wil zeggen dat een CLB bijvoorbeeld geen uitspraak doet over het al niet hebben van een autismespectrumstoornis. Het team kan hier wel een vermoeden uitdrukken.

Het CLB staat indien nodig ook in voor een **gemotiveerd verslag** in functie van aanpassingen aan de leeromgeving in het gewoon onderwijs en kan ondersteunen in de opmaak van een plan van aanpak (vb gedragskaart).

Het CLB-team staat op een efficiënte manier in voor de kortdurende opvang van leerlingen, ouders en leerkrachten bij crisissituaties.

Het CLB-team zet **kortdurende begeleidingen** op voor leerlingen (individueel of in groep – gesprek of training). Wanneer de begeleiding afgelopen is, volgt het CLB deze leerlingen verder op via de vaste overlegmomenten met de school. Het CLB-team doet geen therapie.

Bij algemene problemen met normoverschrijdend gedrag of sociale vaardigheden kan het CLB een kortdurende begeleiding opzetten voor leerlingen (of kortdurende opvoedingsondersteuning voor ouders), maar enkel indien dit **aanvullend** is op inspanningen van de school.

Bij gedragsproblemen of agressief gedrag stelt het CLB-team een diagnose en staat het team in voor het **attest** en de opmaak van **het protocol in functie van onderwijs op maat** (vb. buitengewoon onderwijs of leerzorgniveau III/IV).

Bij complexe problemen zal het CLB de leerling **doorverwijzen naar meer gespecialiseerde** hulp voor diagnostiek en/of hulp.²⁴ Bij problemen in de primaire opvoedingsomgeving waarbij er een vermoeden is van problematische opvoedingssituatie of mishandeling, werkt het CLB-team samen met de gespecialiseerde hulpverlening en met de vertrouwenscentra kindermishandeling nodig.

III.5. PREVENTIEVE GEZONDHEIDSZORG

Begrippen²⁵

Binnen dit domein vallen de problemen op het vlak van middelengebruik (algemeen, problemen, afhankelijkheid en misbruik) en seksualiteit en relaties. Ook problemen op het vlak van hygiëne, slaapgewoonten, zindelijkheid, voeding (vb. eetstoornissen), beweging en sport, lichamelijke en psychosomatische klachten vallen binnen dit domein.

Het CLB staat bovendien in voor bepaalde vaccinaties en neemt indien nodig profylactische maatregelen. Het CLB staat ook in voor het systematisch en vroegtijdig opsporen van bepaalde medische problemen op het vlak van:

- groei en pubertaire ontwikkeling (motoriek, gewicht, lengte en genitaal stelsel),
- mond en tanden,
- houding en bewegingsstelsel,

²⁴ Vaak gebeurt ook kortdurende begeleiding van leerlingen met een ernstige problematiek in afwachting van externe hulpverlening (wachlijsten). Dit gebeurt echter vanuit een noodzaak, niet omdat deze opdracht in se tot het profiel van het CLB behoort.

²⁵ Hier worden enkel een beperkt aantal begrippen aangereikt. Deze tekst heeft niet de bedoeling alle begrippen binnen dit domein weer te geven. Dit zou de leesbaarheid sterk verminderen.

- ogen en zicht,
- gehoor.

Aanbod

In de regelgeving is uitvoerig beschreven wat een CLB moet doen in functie van de algemene, gerichte en bijzondere medische consulten (Besluit van de Vlaamse Regering van 17 maart 2000). Ook het vaccinatieschema en de werkwijze inzake profylactische maatregelen liggen vast (Ministerieel Besluit van 15 juni 2000 en het Besluit van de Vlaamse Regering van 17 maart 2000).

School, ouders of leerlingen kunnen echter ook buiten de setting van de medische consulten problemen melden. In dat geval kunnen zij bij het CLB terecht voor een gepast onthaal, een verheldering van hun vraag, informatie en advies.

De CLB-arts stelt, afhankelijk van zijn/haar specialisatie, zowel diagnoses als **hypothesen voor diagnose**. Bij ernstige problemen zal het CLB-team de leerling **doorverwijzen naar meer gespecialiseerde hulp** voor diagnostiek en/of hulp. In dat geval staan zij in voor de opmaak van de documenten die nodig zijn voor een doorverwijzing en zorgen zij voor een zo optimale afstemming van de externe hulp op de schoolcontext.

III.6. SCHOOLONDERSTEUNING

Begrippen

De uitbouw van een zorgbeleid/leerlingenbegeleiding op school is de verantwoordelijkheid van het schoolteam dat hierin wordt ondersteund door zowel de pedagogische begeleidingsdiensten (PBD) als de centra voor leerlingenbegeleiding. Elementen die deel uitmaken van het *zorgbeleid* op school zijn onder andere:

- Inschrijvingsbeleid
- Algemeen zorgbeleid
- Leerlingvolgsysteem

- Gelijke onderwijskansen
- Schoolklimaat
- Spijbelbeleid
- Gezondheidsbeleid
- Pestbeleid
- Drugsbeleid
- Tucht

De schoolondersteuning door de **pedagogische begeleidingsdiensten** heeft de bedoeling het zorgbeleid van de school **systematisch mee te ontwikkelen** en uit te bouwen en eventueel nascholing te organiseren. Deskundigheidsbevordering van schoolpersoneel inzake didactiek, orthodidactiek, pedagogische vaardigheden, ... gebeurt met ondersteuning van begeleidingsdiensten en de nascholing.

De schoolondersteuning door het **centrum voor leerlingenbegeleiding** heeft de bedoeling schoolinterne leerlingenbegeleiding te **verbeteren**. De schoolondersteuning kan betrekking hebben op de vier begeleidingsdomeinen. De school kan voor het uitbouwen van een zorgbeleid en voor concrete acties een beroep doen op het netwerk van de CLB (vooral welzijns- en gezondheidssector) en ook op het materiaal (documentatie, enz.) dat hierover op het CLB aanwezig is. Deze systeemgerichte schoolondersteuning is aanvullend op de ondersteuning die het CLB-team biedt in het kader van de individuele begeleiding, waarbij het team de school bijvoorbeeld ondersteunt in het opstellen van een plan van aanpak

Aanbod

Het CLB-team participeert aan de klassenraad in het basisonderwijs (of multidisciplinair overleg in het buitengewoon basisonderwijs), aan de delibererende klassenraden en de toelatingsklassenraden in het secundair onderwijs (of multidisciplinair overleg in het buitengewoon secundair onderwijs) en aan de oudercontacten.

Het CLB-team zorgt voor een optimale aanwezigheid op de andere overlegmomenten zoals bijvoorbeeld het multidisciplinair overleg in het gewoon basisonderwijs, de cel leerlingenbegeleiding in het secundair onderwijs en de informatieavonden en de begeleidende klassenraden.

De schoolondersteuning door een CLB vertrekt steeds vanuit de analyse van de bevindingen van het CLB-team met betrekking tot leerlingen en hun concrete problemen. Tijdens een individuele begeleiding kan bijvoorbeeld blijken dat er een probleem is met de schoolorganisatie of met de interne leerlingenbegeleiding. Van daaruit kan het CLB de school ondersteunen in verbetertrajecten.

Daarnaast levert een CLB ook gegevens aan in functie van de analyse van de beginsituatie van de school met betrekking tot gelijke onderwijskansen (vanuit de registratiegegevens binnen een CLB).

Als de school projectmatig rond bepaalde aspecten van het zorgbeleid wil werken, kan het CLB hierbij betrokken worden volgens de bepalingen opgenomen in het beleidscontract.

De nascholing/training aan leerkrachten behoort tot het vraaggestuurd aanbod. Handelingsgerichte ondersteuning van leerkrachten die met een bepaald probleem worden geconfronteerd kan uiteraard wel. Als een CLB samen met de school vaststelt dat er behoefte is aan nascholing, zoeken ze (eventueel samen met de pedagogische begeleiding) naar concrete oplossingen.

Lesgeven aan leerlingen (geen lessen over drugs, seksuele opvoeding, gezonde voeding, enz.) behoort tot het vraaggestuurd aanbod. Dit kan opgenomen worden onder het vraaggestuurd aanbod voor zover dit niet leidt tot een kwaliteitsdaling van het verplicht en verzekerd aanbod. Het CLB geeft geen algemene trainingen sociale vaardigheden, studiemethode, ... aan klasgroepen. Trainingen kunnen enkel voor leerlingen met op dit vlak concrete problemen, die de opdracht van de school inzake vakoverschrijdende eindtermen en –ontwikkelingsdoelen overstijgen.